

Водночас необхідно посилити орієнтацію освітніх закладів на регіональні умови та потреби, забезпечивши при цьому варіативність і багатофункціональність, розширення взаємодії в першу чергу із закладами, що дозволить ПТНЗ взяти на себе функції відтворення робітничих кадрів у потрібних для економіки обсягах, профілях і рівнях кваліфікації.

Література

1. Мірошниченко О. Збереження та розвиток трудового потенціалу // *Людина і праця*. – 2008. – № 10. – С. 9–10.
2. Робітничі професії: сьогодення та перспективи // *Праця і закон*. – 2008. – № 12. – С. 40.
3. Продовження навчання та здобуття професії: Статистичний бюлетень. – К.: Держкомстат України, 2008. – С. 9–10.
4. Ворожейкина Н.О. Высшее образование в ФРГ: пути развития // *Современная Европа*. – 2004. – № 4. – С. 126.
5. Грейсон Д. Американский менеджмент на пороге XXI века. – М., 1991. – С. 25–49.

УДК 316.55:364

О.Б. НІЦАК

Житомирський державний університет імені Івана Франка

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК СЕЛА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Село – конкретна соціально-просторова форма існування суспільства, місце, де населення зайняте переважно аграрною працею. Основними відмінностями сільського способу життя від міського є менш розвинена праця у суспільному виробництві та її відставання щодо застосування засобів механізації, фондо- та енергоозброєності; слабка диференціація сфер прикладання праці; менше розмаїття робочих місць і малі можливості для їх вибору; підпорядкованість праці ритмам і циклам природи; нерівномірність трудової зайнятості та високий ступінь самозайнятості населення; важкі умови праці. Ритм життя в селі менш напружений порівняно з містом, людина відчуває менші психологічні навантаження, тут простіші форми спілкування. Ось чому селянину від природи притаманна стабільність у формах господарювання і прив'язаність до землі, індивідуального або сімейного ведення господарства та вирішення громадою багатьох інших питань. Важливою проблемою державного значення є формування престижності селянської праці, шанобливого ставлення до селянина як творця матеріальних благ. З цією метою необхідно в першу чергу забезпечити належний рівень оплати праці та соціального захисту селянства [1, с. 13].

Соціальні аспекти села досліджувало багато науковців, зокрема В.С. Дієсперов, К.В. Прокопишак, П.Т. Саблук, Л.О. Шепотько та інші. Проте недостатня увага приділена проблемі розкриття ролі соціальної сфери у

здійсненні ринкових реформ на селі. Соціальний розвиток села перш за все пов'язаний з наявністю там необхідної інфраструктури. Питання інфраструктури, зокрема її місця і ролі в економіці, досліджували лауреати Нобелівської премії П. Самеульсон, А. Маршалл Д. Кларк. Соціальна інфраструктура є визначальною у створенні необхідного середовища розвитку соціально-демографічних та економічних процесів, у формуванні т. зв. соціального капіталу. Її розвиток сприяє також соціально-економічній диверсифікації підприємницького середовища, оскільки успішність бізнесу пов'язується з доступом до ринку праці та ринку послуг [2, с. 10].

Аналіз загальної ситуації, яка склалася на Україні за останні роки, дає підстави стверджувати, що здійснювані реформи і соціальні (людські) пріоритети все ще надто далекі від узгодження. Тому загальну стратегію реформаторства на селі слід скоригувати стосовно необхідних критеріїв і показників сталого людського розвитку, соціального забезпечення і захисту людини як основного суб'єкта і мети суспільного поступу [3, с. 93].

Відродження й соціальний розвиток села – складна і багатогранна проблема, пов'язана з великими капіталовкладеннями в його виробничу і соціальну інфраструктуру, а також з демографічними процесами, вихованням нового покоління, підготовкою кадрів для села та агропромислового комплексу, використанням трудового потенціалу, поліпшенням медичного, торговельного та інших видів соціальних послуг сільському населенню, забезпечення його житлом та інше [2, с. 8].

Проблемою нинішнього українського села залишається критична демографічна ситуація. Тому нагальною потребою є створення в сільській місцевості, крім суто ринкової, ще й повноцінної соціальної інфраструктури.

Соціальна інфраструктура села являє собою мережу підприємств, установ, закладів, а також окремих служб з їх матеріальною базою, працівниками, господарським та іншими зв'язками, що забезпечують задоволення життєвих потреб сільського населення, крім потреби в праці у сфері суспільного виробництва. Вона є частиною соціальної інфраструктури країни або регіону [4, с. 133]. Функціональне призначення соціальної інфраструктури як сфери єдиного народногосподарського комплексу полягає в якомого повнішому задоволенні матеріальних і духовних потреб населення [5].

Наприклад, якщо різні обслуговуючі, сервісні кооперативи (центри) в основному допомагають людям похилого віку вижити в нинішніх умовах, то для закріплення молоді на селі слід кардинально міняти демографічну політику держави. Дійсно, необхідно насамперед створювати робочі місця для молоді, а для цього слід перейняти досвід європейських країн, які протягом десятиліть розвивають у сільській місцевості промисловість, будівельну індустрію, мережу ремонтних заводів, створюють майданчики з продажу автомобілів, станції технічного сервісу тощо. Все це сприяє закріпленню молоді в сільській місцевості й залученню міської молоді в сільські регіони.

Не менш важливим напрямом вирішення демографічної ситуації та закріплення сільської молоді на селі є відновлення умов пільгового навчання у вищих та середніх спеціальних закладах освіти, надання випускникам цих

закладів статусу молодого спеціаліста з виділенням на пільгових засадах житла та земельної ділянки для організації присадибного господарства [3, с. 95].

Політика держави стосовно сільської молоді має базуватись на таких принципах:

- безпосередня участь молоді у формуванні та реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі та молоді зокрема;
- урахування потреб молоді, співвіднесення їх реалізації з економічними можливостями держави;
- доступність для кожного молодого громадянина соціальних послуг і рівність правових гарантій;
- відповідальність держави за створення умов для саморозвитку і самореалізації молоді;
- єдність зусиль держави, усіх верств суспільства, політичних і громадських організацій, підприємств, установ та громадян у справі соціального становлення та розвитку молоді [6].

Крім цього, значну увагу потрібно приділити фінансуванню заходів щодо соціального становлення та розвитку молоді. До соціальної системи для молоді входять соціальні служби та центри соціальних служб, уповноважені державою брати участь у реалізації державної молодіжної політики і надавати соціальні послуги та соціальну допомогу молодим громадянам. Держава має надавати працездатній молоді рівне з іншими громадянами право на працю. Важливе місце займає підтримка і сприяння розвитку підприємницької ініціативи та діяльності молоді. Також держава має сприяти створенню молодіжних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів для реалізації програми підготовки молоді до підприємницької діяльності, надання інформаційних та консультативних послуг [7, с. 89].

У соціальному розвитку села важливе місце посідає освіта і культура, охорона здоров'я, і фізичний розвиток молоді. Держава повинна гарантувати молоді рівне з іншими громадянами право на освіту, культурний розвиток, дозвілля і відпочинок, на охорону здоров'я, заняття фізичною культурою і спортом. Також слід надавати гарантії правового захисту молоді. Будь-які прямі або інші обмеження прав і свобод молоді залежно від віку, крім передбачених законодавством, є протиправними і тягнуть за собою відповідальність, встановлену законами України [5].

Отже, необхідно створити таке середовище підтримки для дітей та молоді, яке сприятиме їх позитивному розвитку і вихованню, що значно змінить стосунки в родині і зміцнить її. Для цього потрібна чітка загальнодержавна програма відродження села, в якій слід також передбачити навчання селян з питань ринкової економіки, виробничої діяльності в умовах жорсткої конкурентної боротьби, можливості виходу на міжнародний ринок.

Література

1. Збарський В. Соціальний розвиток села: стан і перспективи // *Бухгалтерія в сільському господарстві*. – 2006. – № 5(158). – С. 12–17.
2. Куценко В.І. Соціальний вектор ринкових перетворень на селі // *Агросвіт*. – 2007. – № 3. – С. 10–17.

3. Долинський С.В., Ткач Л.Л. Соціальний розвиток села: стан і перспективи // *Агроінком*. – 2006. – № 7–8. – С. 92–96.
4. Соціальне відродження і розвиток села в умовах становлення ринкової економіки / М.Х. Вдовиченко, К.І. Якуба, М.К. Орлатий та ін.; За ред. П.Т. Саблука, М.Х. Вдовиченка. – К.: Урожай, 1993. – 216с.
5. <http://www.uapa-dlc.org.ua/ukrmisto>.
6. <http://www.refine.org.ua>.
7. Галич О.А., Сосновська О.О. Сільськогосподарське дорадництво: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 368 с.

УДК 332.12 : 627.12

В.М. МАНДЗИК

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЛАТЕЖІВ ЗА ВОДОКОРИСТУВАННЯ

Природно-ресурсні платежі поряд з економічними методами управління мають рентний характер, що передбачає врахування дефіцитності та якості природних ресурсів і створення передумов для розширеного відтворення природно-ресурсного потенціалу. Платежі за використання та забруднення водних ресурсів як важливий інструмент економічного механізму екологічного управління повинні спрямовуватись перш за все на охорону та відтворення навколишнього природного середовища. Сучасний рівень платежів за водокористування не забезпечує адекватного відображення реальних втрат суспільства і не створює достатньої фінансової бази для природоохоронної діяльності. Тому вдосконалення системи надходження, розподілу і використання таких платежів є важливим і нагальним питанням [1].

Для визначення розміру ренти при використанні води з водоєм застосовується традиційна формула в розрахунку на 1 м³ води, але за умови, що на підтримку продуктивності водоєми треба витратити певний об'єм ресурсів. Таким чином, водоресурсна рента буде дорівнювати різниці між граничними витратами та витратами конкретного підприємства на підтримку продуктивності водоєми.

Витрати на переведення водних ресурсів з категорії потенційних до категорії наявних формують вкладення в основні фонди, ефект від яких відображається у рентній оцінці води. Граничні витрати на воду мають лежати в основі тарифу за її забір із джерела незалежно від того, ким цей забір здійснюється.

Для розрахунку рентних платежів у розрізі галузевого використання вод спеціалістами РАН прийнята наступна нижня межа галузевої рентабельності: для гідроенергетики – 2, водного транспорту – 6, рекреації на водних об'єктах – 25, зрошення овочів, садів – 5, рисоведення – 4,5, бутелювання – 20%.